

ДИНАМІКА ЕТНІЧНОЇ НЕТОЛЕРАНТНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЕТНОПОЛІТИЧНОЇ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ

Досліджується зростання рівня нетолерантності, викликане дестабілізацією етнополітичної ситуації в Україні. Аналізуються етнополітичні процеси, що супроводжуються проявами ксенофобії, дані соціологічних опитувань, найпоширеніші прояви етнічної нетолерантності. Автор прогнозує тимчасовий, ситуативний характер різкого зростання рівня нетолерантності та його зниження після стабілізації етнополітичної ситуації в Україні.

Ключові слова: ксенофобія, етнічна нетолерантність, етнополітична дестабілізація

Витман К.Н. Динамика этнической нетолерантности в Украине в условиях этнополитической дестабилизации

Исследуется повышение уровня нетолерантности, вызванное дестабилизацией этнополитической ситуации в Украине. Анализируются этнополитические процессы, сопровождающиеся проявлениями ксенофобии, данные социологических опросов, наиболее распространенные проявления этнической нетолерантности. Автор прогнозирует временный, ситуативный характер резкого повышения уровня нетолерантности и его снижение после стабилизации этнополитической ситуации в Украине.

Ключевые слова: ксенофобия, этническая нетолерантность, этнополитическая дестабилизация

Vitman Kostantyn. Dynamics of Ethnic Intolerance in Ukraine during Ethnopolitical Destabilization

The intolerance level's increase caused by destabilization of ethnopolitical situation is studied. The ethno political processes, followed by xenophobia manifestations, data of sociological polls, the most widespread manifestations of ethnic intolerance are analyzed. The author prognoses short term, situational character of sharp increase of intolerance level and its decrease after stabilization of ethnopolitical situation in Ukraine.

Key words: xenophobia, ethnic intolerance, ethnopolitical destabilization.

Рівень етнічної нетолерантності загалом та явищ, які він охоплює зокрема – (ксенофобії, расизму, дискримінації), є показником ефективності етнонаціональної політики держави, спрямованої на регулювання етнополітичних та етнонаціональних процесів з метою їх гармонізації, збереження міжетнічного миру, запобігання зростанню міжетнічної напруженості, виникненню міжетнічних конфліктів та інших дестабілізаційних процесів. Етнонаціональна політика будь-якої демократичної поліетнічної держави передбачає формування цілої системи політико-правових механізмів запобігання та протидії ксенофобії, расизму, дискримінації. Про її дієвість або недієвість свідчить зниження або зростання рівня етнічної нетолерантності в суспільстві. Нагадаємо, що згідно з останніми офіційними, хоч і застарілими даними, Україна належить до поліетнічних держав з часткою національних меншини понад 22%. За твердженням В. Бакальчука, саме

етнічна структура українського соціуму диктує нагальну потребу у виваженій етнонаціональній політиці, в якій особливе місце належить утвердженню толерантності¹.

Втім, соціологи, починаючи з 00-х років констатують зниження рівня толерантності в українському суспільстві нижче певного умовно граничного рівня – межі толерантності, яка є балансом позитивного і негативного ставлення до представників інших національностей. Комітет ООН з ліквідації усіх форм расової дискримінації (КЛРД) у доповіді “Україна: права людини у 2006 році” констатував поширеність в українському суспільстві виявів ксенофобії, дискримінації та насильства на етнічному і расовому ґрунті й рекомендував органам державної влади вжити необхідних заходів щодо їх подолання. Як свідчить динаміка соціологічних показників, в українському суспільстві, попри фактичну відсутність конфліктів на етнічному ґрунті, рівень толерантності поступово і постійно знижується. Однак ця тенденція довгий час не відображалася в загрозах етнополітичної безпеці України, оскільки не супроводжувалася масштабними конфліктами. Тому й не користувалася посиленою увагою держави як в межах поточних заходів етнонаціональної політики, так і в системних спробах корекції законодавства, що регулює сферу етнонаціональних відносин.

В попередніх працях нами неодноразово вказувалося, що навіть під час прийняття антидискримінаційного закону (Закону України “Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні”), який мав би врегулювати, систематизувати протидію поширенню нетолерантності, законодавець орієнтувався більше на формальне задоволення вимог ЄС, передбачених Планом дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, аніж на ефективну протидію дискримінації. Як слушно зазначила В. Явір, незважаючи на певні зрушення, на даному етапі етнонаціонального розвитку України, боротьбу з ксенофобією можна охарактеризувати як декларативну та несистемну. Ті, антидискримінаційні норми, що з’явилися в українському законодавстві, не можуть ефективно працювати без процедур їх застосування, без передбачення відповідних санкцій, які застосовуватимуться в судах проти порушників антидискримінаційного законодавства². Однак відсутність в Україні ефективної політико-правової системи протидії етнічній нетолерантності не надто бентежила законодавців.

На негативні тенденції вказували переважно дані соціологічних опитувань, які набагато раніше спрогнозували можливість дестабілізації етнополітичної ситуації в Україні. Очевидно, що такої дестабілізації можна було б уникнути, застосувавши увесь арсенал політико-правових механізмів консолідації суспільства, мінімізації конфліктогенної ролі етнічного чиннику в поліетнічному, багатомовному українському суспільстві. Як слушно зазначають українські науковці, консолідація суспільства в згуртовану політичну націю належить до найефективніших механізмів запобігання внутрішнім конфліктам та відцентровим тенденціям. Адже, як свідчить досвід пострадянських країн (Молдови, Грузії), саме від етнокультурної консолідації може залежати територіальна цілісність держави. Високий рівень згуртованості дає змогу мінімізувати внутрішні конфлікти у поліетнічному суспільстві, завдяки чому державний механізм має можливість

спрямувати основні зусилля на сталий соціально-економічний та політичний розвиток³.

Однак етнонаціональна політика України не була зосереджена на мінімізації деструктивних тенденцій за участю етнічного чиннику. Навпаки, найбільший рівень нетолерантності спостерігався в публічному дискурсі та політиці і не знаходив жодної відповіді з боку держави, яка зобов'язалася дотримуватися принципів толерантності, рівноправності та недискримінації на шляху європейської інтеграції. Вивчаючи цю проблематику в своїх попередніх дослідженнях, ми неодноразово зазначали, щоб без системної, узгодженої боротьби з проявами нетолерантності на всіх рівнях (політичному, правовому, інформаційному, культурному) на основі рекомендацій ЄКРН, ксенофобія та дискримінація залишатимуться викликом етнополітичній стабільності та мирній взаємодії етнічних груп в українському суспільстві.

Адже поширення нетолерантності в цих сферах сприяє ксенофобізації, розповсюдженню етнічно нетолерантних поглядів в українському суспільстві загалом. Найдеструктивнішим проявом етнічної нетолерантності є готовність та реалізація ворожих екстремістських дій щодо представників інших етнічностей. Передумови для розвитку такого сценарію в українському суспільстві були сформовані великою мірою завдяки надмірній толерантності до проявів нетолерантності та пасивності держави в сфері забезпечення етнополітичної безпеки. Так, згідно з даними опитувань КМІСу ще 2010 р. 27% населення України виявилися тією чи іншою мірою прихильними до екстремістських, ксенофобських поглядів: 19% населенню проявляли певні елементи екстремізму, 8% були схильні до екстремістських проявів у ставленні до інших етнічних груп і національностей, з яких 1% демонстрував дуже високий рівень екстремізму. Тоді як 73% населення України не схвалювали жодних незаконних, насильницьких дій проти представників інших етнічних груп. Зважаючи на домінуючу кількість толерантно налаштованих громадян, оприлюднення цих даних не викликало особливої стурбованості у органів влади. Однак директор КМІСу наголосив, що такі результати соціологічного дослідження мають насторожувати громадськість та політиків, оскільки 1% населення – це близько 400 тис. осіб, які можуть підтримувати організовані групи екстремістів⁴. Очевидно, що частина з цих 27% бере участь в нинішній дестабілізації етнополітичної ситуації в Україні, у вчиненні насильницьких дій щодо певних етнічних груп, у розпалюванні міжетнічних конфліктів.

Показовим у цьому контексті може бути зауваження І. Зварича, яке відображало офіційне ставлення до зростання етнічної нетолерантності та інших етнонаціональних проблем упродовж 22 років, – про те, що “вченими та політиками неодноразово відзначався той незаперечний факт, що Україна стала практично єдиною пострадянською державою, яка міжнаціональні конфліктні ситуації вирішує виключно демократичним шляхом, без застосування силових методів”⁵. Це твердження було справедливим виправданням пасивності та бездіяльності держави в сфері етнонаціональних відносин і застосовувалося в мирний час, однак виявилось недієвим в умовах етнополітичного конфлікту України та Росії 2014 р., який запустив низку деструктивних етнополітичних та етнонаціональних процесів в дер-

жаві. Серед них – етнополітична дезінтеграція; збройна фаза етнополітичного конфлікту на території України, що супроводжується бойовими діями та людськими жертвами; загострення етнокультурного розколу, різка поляризація поліетнічного суспільства, деконсолідація і, як наслідок, зростання етнічної нетолерантності й ксенофобії.

До речі, поняття деконсолідації з'явилося порівняно нещодавно в українській етнополітичній науці, але воно повною мірою відображає перебіг етнополітичних процесів в українському суспільстві. Зокрема, у дослідженні присвяченому напрацюванню політико-правових засад консолідації українського суспільства стверджується, що синонімами деконсолідації – стану дезінтеграції та відокремленості, неузгодженості у своєму функціонуванні елементів певної етнополітичної системи – є етнокультурний розкол, етнокультурна фрагментація, роз'єднання поліетнічного суспільства⁶. Елементи етнополітичної системи намагаються функціонувати автономно, не враховуючи своїх можливостей та перспектив, що викликає стан перманентної конфронтації, конфлікту. Деконсолідація дестабілізує будь-яку етнополітичну систему, унеможлиблює її стабільний розвиток і, в кінцевому підсумку, призводить до її дезінтеграції на частини.

Подібна ситуація спостерігається нині в Україні. Етнополітичний розкол країни, який протягом багатьох років перебував в латентному стані під час україно-російського етнополітичного конфлікту завершився сецесією окремих регіонів Південного-Сходу. На базі Луганської та Донецької областей сформувалися Луганська та Донецька народні республіки, які оголосили про невизнання прозахідної, орієнтованої на євроінтеграцію, націоналістично налаштованої влади Києва, провели референдуми про незалежність та висловили бажання за прикладом Криму приєднатися до Російської Федерації.

Більшість дослідників не схильні актуалізувати етнічний чинник в етнополітичному конфлікті, в дестабілізації етнополітичної ситуації, вбачаючи в цьому провідну роль політичних, економічних, геополітичних факторів. Наприклад, С. Асланов переконаний, що у дезінтеграції України вирішальну роль відіграла Російська Федерація, яка форсує етнополітичну інтеграцію на пострадянському просторі – реалізує проект відтворення союзної держави за прикладом СРСР, використовуючи ностальгію населення Південного-Сходу України за рівнем життя Радянського Союзу⁷. Однак без внутрішніх передумов, без етнокультурного, етнополітичного розколу України, без орієнтації великого сегменту російськомовного населення України на співпрацю з Росією навіть підтримка новостворених невизнаних держав на Сході України не мала б дезінтеграційних наслідків. Тривалий час неврахування етнокультурної, мовної, етнополітичної специфіки окремих регіонів України завершилося їх відокремлення та самопроголошенням республік. Безумовно, в Україні не йдеться про дію яскраво вираженого етнічного фактору, як це було в Косово, населеному представниками іншої етнічності, мови, релігії – албанцями. Але його елементи присутні і їх тотальне ігнорування на попередньому етапі державотворення України і призвело до таких руйнівних етнополітичних наслідків.

Наразі ми спостерігаємо ситуацію повної дестабілізації етнополітичної системи України – країна фактично веде війну (під назвою

Антитерористичної операції) на своїй території за встановлення контролю над Луганською та Донецькою областями. За даними ООН, близько 34 тис. осіб стали біженцями через військові дії на Сході України. Процеси етнополітичної дезінтеграції, дестабілізації, етнополітичний конфлікт України з Росією на всіх рівнях – від політичного до інформаційного – супроводжуються зростанням рівня етнічної нетолерантності, проявами ксенофобії, екстремізму. Як відомо будь-які негативні, дестабілізаційні процеси в країні призводять до посилення конфліктогенної ролі етнічного чиннику. Як стверджує О. Кривицька, аналізуючи конфліктні параметри етнополітичної мобілізації, – група, що належить до однієї етнічної категорії, у боротьбі за політичну владу і лідерство з членами інших етнічних груп або з державою маніпулює етнічними звичаями, міфами, символами в політичних цілях, використовуючи їх як головний ресурс для того, щоб знайти спільну ідентичність і політичну організацію⁸.

Саме такий процес етнополітичної мобілізації спостерігається в Україні. З одного боку посилюється етнополітичний розкол між Києвом, націоналістично налаштованими, орієнтованими на євроінтеграцію прихильниками єдиної України, а з іншого боку – територіями, налаштованими на співпрацю та етнополітичну інтеграцію з Росією – самопроголошеними ДНР та ЛНР. Останні позиціонують себе як держави, що захищають інтереси російського та російськомовного населення України, яке начебто зазнає утисків від української влади, що сформувалася після Єврореволюції 2014 року. На тлі розколу і деконсолідації населення України всередині протидіють спостерігаються потужні консолідаційні процеси – процеси етнополітичної мобілізації на боротьбу за свої, взаємовиключні інтереси. Невід’ємною складовою етнополітичної мобілізації є так зване етнічне очищення. За твердженням О. Кривицької на етапі етнічного очищення, етнічну спільність, її культуру, мову перетворюють в абсолютну цінність, яку необхідно захистити від впливу чужих культур. Її носії мають бути захищені від усього “чужого”, що формується за допомогою образу ворога⁹. Образ ворога змушує людей забути про внутрішнє невдоволення, згуртуватися навколо лідерів. Це міфологічний, але ефективний інструмент, що обмежує можливості раціональної поведінки, перешкоджає усвідомленню загальних інтересів, унеможливорює пошук компромісу в конфлікті.

Обидві конфліктуючі сторони використовують образ ворога. Телебачення та друковані медіа ДНР й ЛНР розповсюджують неправдиву інформацію про так званих “фашистів, бандерівців, Київську хунту”, які рухаються на Схід України, та прогнозують їх можливі ворожі дії щодо російськомовного населення – від відчуження майна до заборони використання російської мови й етнічних чисток. Аналогічно проукраїнські ЗМІ інших регіонів демонізують Російську Федерацію, співпрацю з нею, поширюють загрози щодо можливого захоплення України, придушення демократичних свобод тощо. Етнополітична мобілізація супроводжується різким зростанням етнічної нетерпимості, проявами ксенофобії з обох сторін.

Так, згідно з останніми даними соціологічних опитувань різко погіршилося ставлення українців до Росії та росіян і росіян до України й українців. Кількість позитивно налаштованих до Росії українців скоротилася з

78% у лютому 2014 р. до 52% – у травні; українців, які негативно ставляться до Росії, зросла з 13% у лютому до 38% – у травні. Найбільше позитивно налаштованих до Росії українців проживає на Сході України, але й там кількість прихильників Росії скоротилася з 92% до 77%. Найменше – на Заході – 30% населення західних областей позитивно ставляться до Росії. У Росії кількість позитивно налаштованих до України громадян скоротилася з 66% у лютому 2014 р. до 35% у травні; кількість негативно налаштованих росіян до України зросла з 26% до 49% відповідно¹⁰. Окремих опитувань в ДНР та ЛНР не проводилося через військові дії в регіоні. Такі результати свідчать про зростання рівня ксенофобії між українцями та росіянами, це ж справедливо щодо росіян та російськомовних українців Сходу.

Зважаючи на відсутність соціологічних даних та даних моніторингових організацій, що стосуються безпосередньо зростання рівня ксенофобії в україно-російських відносинах, доводиться аналізувати конкретні симетричні приклади, які свідчать про посилення взаємної нетерпимості. Так, типовими в Україні стали акти вандалізму щодо російської (на території Донецької та Луганської областей щодо української) символіки, організацій та представництв. Українці запустили сервіс NoRussians.com, який дає можливість перевірити будь-який готель світу на предмет концентрації російських туристів – від нульового рівня (російські туристи в готелі майже не бувають) – до 10 балів (відпочивають практично лише російські туристи). За словами розробників сервісу, вони запускають правильний і потрібний сайт, мотивуючи це начебто негативними рисами росіян та бажанням багатьох відпочивальників уникати їх¹¹. Влада Пермської області Російської Федерації відключила від енергопостачання, закрила для відвідування та звільнила директора Меморіального музею історії політичних репресій “Перм-36”. Це неофіційна назва радянської виправно-трудової колонії суворого режиму №36 для засуджених за особливо небезпечні державні злочини, зокрема антирадянську агітацію та пропаганду. Серед них такі визначні українці, як В. Стус, Л. Лук’яненко, О. Тихий. Колишнє керівництво колонії заявило, що музей є русофобським, фінансується американцями, зводить наклеп на чесну радянську виправну систему і пропагує “бандерівщину”, а іноземні історики, які працювали у “Перм-36” – мережа шпигунів, котрі полюють на секрети оборонної промисловості Уралу¹².

Подібні приклади спостерігаються і в сфері спорту. Так, зі списку збірної України з футболу, що готується до відбіркових матчів до ЧС-2015, було виключено В. Альошичеву за образу української символіки. Футболістка, родом з м. Донецька, у соціальній мережі перепостила запис із перекресленим українським прапором та написом, що критикує дії влади зі звільнення Східних областей – “Я з Донбасу! Я не хочу жити у країні, уряд якої називає свій народ бандитами та направляє на розправу з ним озброєні війська і танки!”¹³. Тоді як з Росії в розпал плей-офф Ліги ВТБ без жодних пояснень вислали гравця збірної України з баскетболу, О. Печерова, який виступав за російський баскетбольний клуб “Красные Крылья”. Спортсмен вважає, що його видворення з Росії пов’язане з політичною ситуацією, конфліктом між Україною та Росією. Митна служба РФ

відмовилася продовжити термін перебування українцю, мотивуючи це тим, що, оскільки російським громадянам взагалі відмовляють у в'їзді до України, сприяти українцям вони не збираються. Українська сторона, дійсно, обмежила в'їзд росіян до України, що підозрюються у можливій співпраці або допомозі ДНР, ЛНР, що офіційно були визнані Генеральною прокуратурою України терористичними організаціями.

Ще одним проявом ксенофобії став пікет посольства Російської Федерації в Києві 14 червня сотнею активістів на знак протесту та засудження дій військ ЛНР, які напередодні збили транспортного літака ІЛ-76, в якому загинуло 49 українських військовослужбовців. Протестувальники закидали посольство яйцями, зеленкою, зняли прапор РФ, перевернули та потрощили машини з автопарку дипломатичного представництва. МЗС Росії висловило обурення такими провокаційними діями. Прояви ксенофобії породжують симетричні дії у відповідь: члени російської незареєстрованої партії “Інша Росія” закидали димовими шашками посольство України в Москві, представники “Молодої гвардії” провели пікет під генеральним консульством України в Петербурзі під час якого викинули прапор України у смітник.

Таким чином в українському і російському суспільствах спостерігається взаємне зростання рівня нетолерантності, викликане дестабілізацією етнополітичної ситуації в Україні. Ця тенденція знаходить відображення як в соціологічних опитуваннях, так і в конкретних проявах русо та українофобії. Оскільки різкий сплеск ксенофобії викликаний етнополітичним конфліктом, це дозволяє прогнозувати його тимчасовий, ситуативний характер та завершення після припинення бойових дій та стабілізації етнополітичної ситуації в Україні. Однак зауважимо, що відверті прояви ксенофобії уможливила неувага етнонаціональної політики держави до зростання рівня етнічної нетолерантності протягом попередніх років та пасивність у протидії явищу в політико-правовій площині.

1. *Бакальчук В.* Оцінка рівня міжетнічної толерантності в українському суспільстві [Електронний ресурс] / В. Бакальчук / Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/September/2.htm>. 2. *Явір В.* Ксенофобія як виклик етнополітичній безпеці України / В. Явір // *Studia Politologica Ucraino-Polona*. – 2013. – Вип. 3. – С. 121. 3. *Політико-правові засади етнокультурної консолідації українського суспільства: наукова записка* / Кресіна І.О., Лойко Л.І., Явір В.А., Грицяк Д.І., Стоєцький С.В. – К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2013. – С. 4. 4. *Соціологи виміряли рівень ксенофобії в Україні* [Електронний ресурс] / Релігія в Україні. – Режим доступу: http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/7409-sociologi-vimiryali-riven-ksenofobiyi-v-ukrayini.html. 5. *Зварич І.* Етнополітика в Україні: регіональний контекст [монографія] / Зварич І. – К.: Дельта. – 2009. – С. 151. 6. *Політико-правові засади етнокультурної консолідації українського суспільства*. – С. 25. 7. *Асланов С.* Особливості застосування нових політико-правових механізмів етнополітичної дезінтеграції: гібридна війна в Україні / С. Асланов // *Порівняльно-правові дослідження*. – 2014. – № 1. – С. 46. 8. *Кривицька О.* Конфліктність пострадянської етнічної ідентифікації / О. Кривицька // *Політичний менеджмент*. – 2003. – № 3. – С. 44. 9. Там само. – С. 45. 10. *Як змінилося ставлення населення України до Росії та населення Росії до України: соціологічне опитування* [Електронний ресурс] / Київський міжнародний інститут соціології. – Режим доступу: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=347&page=1>. 11. *На сайті NoRussians.com* можна

будет найти отели без «русских туристов» [Электронный ресурс] / AIN.UA. – Режим доступа: <http://ain.ua/2014/03/21/516919>. 12. КППФ требует закрыть музей «Пермь-36» [Электронный ресурс] / ООО «Информационная группа 59». – Режим доступа: <http://59.ru/text/newsline/798090.html?full=3%20target=>. 12. Футболістку женской сборной Украины исключили из команды за оскорбление национальной символики [Электронный ресурс] / Украина без цензуры. – Режим доступа: <http://www.ua-ru.info/news/17518-futbolistku-zhenskoy-sbornoy-ukrainy-isklyuchili-iz-komandy-za-oskorblenie-nacionalnoy-simvoliki.html>.

УДК 323.1

В. М. СПИВАК

ПОЛІТИКА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В СИСТЕМІ СКЛАДОВИХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ

Аналізуються проблеми політики охорони здоров'я в Україні та у світі в умовах глобальних викликів та зароз. Розглянуто цінності пріоритетів сучасних процесів формування людського капіталу, стало розвинуто та політики охорони здоров'я, зміни її парадигми. Обґрунтовано необхідність зміни політики охорони здоров'я в Україні з урахуванням тенденцій і практик у глобальному світі та національних особливостей.

Ключові слова: глобалізація, політика охорони здоров'я, людський капітал, сталий розвиток.

Спивак В. Н. Політика охорони здоров'я в системі складових забезпечення соціального благосостояння населення

Аналізуються проблеми політики в області охорони здоров'я в Україні і в світі в умовах глобальних викликів та зароз. Розглянуто цінності пріоритетів сучасних процесів формування людського капіталу, стало розвинуто та політики охорони здоров'я, зміни її парадигми. Обґрунтовано необхідність зміни політики охорони здоров'я в Україні з урахуванням тенденцій і практик глобального світу та національних особливостей.

Ключевые слова: глобализация, политика охраны здоровья, человеческий капитал, устойчивое развитие.

Spivak Viktor. Policy of health care in the system of constituents providing social welfare of population

The problems of policy are analyzed in the conditions of global challenges and threats. The values of priorities of modern processes of formation of human capital, steady development and policy of health care, changes of its paradigm are considered. The necessity of change of policy of health care in Ukraine taking into account tendencies and practices of the global world and national features are grounded.

Key words: globalization, policy of healthcare, human capital, steady development.

Третє тисячоліття супроводжує Україну, як і багато інших країн глобального світу, новими проблемами, які нерозривно пов'язані із забезпеченням здоров'я людини, її безпечного існування. Нерозуміння цих про-